

השיעור השבועי

גיליון מספר 392

הרב המקדים: הר"צ ר' בנימין פינקל שליט"א
משגיח בישיבת מיר

כתב וערך השיעור:
הרב דכיר פרץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית"ל היזמים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה
ירושלים	19:58	20:51
חל אביב	19:05	20:48
חיפה	19:07	20:51
באר שבע	19:05	20:48

אמור | ט"ו אייר תשפ"ג

הלכות ספירת העומר - ג

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

שלא לעשות "חדר יחוד". שכח לספור את העומר לילה ויום. סעודת שבת מבעוד יום לפני ספירת העומר. סדרי ישיבה קבועים והעמדת שומר. ספירת העומר בזמן הזה מזדבנת. ספירת העומר בבין השמשות. שלא לומר "מצות עשה" בלשם יחוד. סופרים אחר שחרית ואין בזה בל תוסיף. סב"ל נגד מרן. מצוה בחצי שיעור. מי ששואל אותו חבירו כמה היום לעומר. הרהור לאו כדיבור דמי. לא אמר תיבת "היום"

שרשרת אחת ארוכה

א. 'התוס' במנחות (סו. ד"ה זכר) הביאו שיטת בעל הלכות גדולות, שאם שכח לספור את העומר יום אחד, לא יוכל להמשיך לספור בברכה, כי נאמר בתורה (ויקרא כג, טו): שבע שבתות "תמימות" תהייתה. למרות שמברכים בכל לילה על ספירת העומר, אבל זו מצוה אחת ארוכה, כמו שרשרת שבכל יום מוסיפים לה לולאה, ואם נקרעה היא כבר לא שרשרת, כך אם חיסר יום אחד מהספירה הפסיד את מצות ספירת העומר.

בעל הלכות גדולות אינו יחיד

ב. היו כמה אחרונים שחשבו שדעת בעל הלכות גדולות היא סברא יחידאה, אבל זה לא נכון, כך כתבו התוס' במגילה (סא.), ורבינו יהודה בר בנימין עניו (בפי' על פסחים עמי' סח) - רבו של השבולי הלקט, והראב"ה (סימן תקצא) והאור זרוע (ח"א סימן שכט) והר"ן (סוף סוכה, ע"פ מהרל"ב"ח סי' סב) ותרומות הדשן (סי' לו). וכל שכן בלילה הראשון שנוספו לנו דעת רב סעדיה גאון (בסידורו עמי' קנה) ורב יהודאי גאון (הביאו הר"ן פסחים דכ"ח ע"א מדפי הר"ף) הסוברים כן. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן תפט סעי' ה) כדעת בה"ג. אם כי התוס' כתבו על בה"ג "ותימה גדולה הוא ולא יתכן", ולדעתם בכל יום מברכים על הספירה מפני שבכל יום זו מצוה בפני עצמה, וגם אם שכח לילה ויום ימשיך לספור בברכה. וכן דעת הרא"ש (סוף פסחים ס"ס מא). אלא שלענין הברכה מרן חשש לדעת בה"ג, שיש ראשונים נוספים הסוברים כמותו והוא לא יחיד.

איך להורות נגד הברעת מרן

ג. בספר ארחות חיים ספינקא (סי' תפט ס"ק ד) הביא בשם ספר אוצר החיים (מצוה ש) - אחד האחרונים - שלא צריך לחוש לדברי בה"ג, ואם שכח ולא מנה לילה אחד מונה שאר ימים בברכה, שאין ביד פוסק אחד להכריע נגד רוב מניין רוב בנין. אבל הארחות חיים עצמו העיר עליו, שלא נוכל להורות הלכה למעשה

1 מדברי הרב בנימין פינקל שליט"א: אנתנו מקבלים בברכה את פני מורנו ורבונו הראשון לציון שליט"א, מקודם דיברנו על מרן זצ"ל, שלא התחיל בשיעורי הליווי, אלא התחיל מתוך סבל וקושי, למד בימים ובלילות, ולבסוף זיכהו הקב"ה ואורו יצא לכל עם ישראל. כתוב (ירמיהו כג, כד): "אם יסתר איש בְּמִסְתָּרִים וְאֵינִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה', ובמדור (שמות רבה ורא פ"ח אות ב, ועוד) דרשו "ולא אראנו", שאם יסתר במסתרים לבסוף אראה אותו לכולם, וזה במידה לא טובה, וכל שכן במידה טובה. ב"ה זכינו שמרן הראשון לציון שליט"א ממשיך דרכו של אביו הקדוש והצדיק. יהי רצון שיאריך ימים ושנים בטוב ובנעימים, ונזכה אנתנו ומלכנו בראשנו לרוץ לגאולה השלימה בלב שמת, ויקיים בכלם אשרים בעולם הזה וטוב לכם לעולם הבא.

חדר יחוד

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול מזכה הרבים מקים עולה של תורה, הגאון רבי בנימין פינקל, משיג בישיבת מיר ובנם של קדושים, אביו ע"ה היה ראש ישיבת מיר ברכפלד, והוא מחוק את הרבים. כשהיה אצלי בלשכה דיברנו על חדר יחוד, בישיבת מיר יש הרבה בחורים ספרדים, לא עושים עשר או חמש עשרה אחוז... והספרדים צריכים לנהוג כמנהג הש"ע ואבותינו, יש מדריכי חתנים שלוחצים לעשות חדר יחוד, בשביל הכלה. וכי פעם לא היתה כלה?!... צריך לנהוג כמנהג אבותינו, ואז אמרתי לו שהמקור שלנו מדברי

נגד הכרעת השלחן ערוך, שהרי גם האשכנזים עושים כדעת השלחן ערוך במקום שהרמ"א אינו חולק. ומה שכתב שהבה"ג הוא סברא יחידאה, זה אינו, ונעלמו ממנו הראשונים הנ"ל. לכן אדם צריך לשים לב שלא לשכוח לספור ספירת העומר, כי אם ישכח לספור לילה ויום יפסיד את הברכה.

חשיבות הרצף

ד. בספר סדר היום (סדר ספירת העומר) - לרבי משה בן מכיר שהיה מקובל גדול, והיה לפני כ-450 שנה - כתב, וצריך שיהיה זהיר שלא יאבד יום אחד בלי ספירה, ויספור אותו בזמנו הראוי לו, ואם שכח יום אחד ולא ספר בטלה כל הספירה כולה. וכן בספר יוסף אומץ (סי' תתלא) - לרבי יוסף יוזפא, היה לפני כ-450 שנה - כתב, שאם שכח ולא ספר לילה ויום, צא וחשוב כמה ברכות וכמה עשרות זהובים הפסיד, ושוב הביא שמצא בספר סדר היום שכל הספירה בטילה. גם מרן החיד"א כתב בספרו מורה באצבע (אות ריז), יש להזדרז בימי הספירה לעשות סימנים - יתלה פתק ליד המיטה וכדומה - שלא ישכח לילה אחד מלספור ספירת העומר, שאפשר שישכח לספור גם ביום, ולא יוכל לספור עוד בברכה, וגם כל הברכות שבירך על ספירת העומר בלילות שעברו יהיו לבטלה, וביטל מצות עשה. ע"כ. לפעמים קורה שאדם מתפלל מנחה במקום מסוים, והם לא מתפללים ערבית מיד, אלא מחכים לצאת הכוכבים כמו האשכנזים, וזה גורם שאנשים לא נשארים לערבית ושוכחים לספור את העומר, אבל אנתנו מתפללים ערבית בבין השמשות, ובסיום התפלה חוזרים על קריאת שמע {או סומכים על קריאת שמע שעל המטה} וסופרים את העומר מיד בצאת הכוכבים.

פלג המנחה

ה. המנהג שלנו להתפלל מנחה וערבית בפלג המנחה - שעה ורבע קודם צאת הכוכבים, ואף שמתפללים גם מנחה וגם ערבית אחר פלג המנחה אין זה נחשב תרתי דסתרי, ובליל שבת בפרט בשעון קיץ רבים נוהגים להתפלל מנחה

הריב"ש (שהיה תלמידו של הר"ן, ומבאר בדב"ז לפני 537 שנה, חלק ג סימן תצו, תתקלא), ש"ת משאת בנימין (לרבי בנימין אהרן סלניק, לפני כ-450 שנה, תלמיד הרמ"א והמהרש"ל. סימן ז), גינת ורדים (הארי"ה כלל א סימן כה, נולד לפני 366 שנה), שער המלך (בפ"י מור"א אישות, קונט' חופת חתנים סוף סעיף ט), כנסת הגדולה (בשי"ת או"ח סי' שלט סק"י), הראשון לציון בעל פרי האדמה (מלפני כ-260 שנה, ח"ג עמוד ד) - גדולי עולם לפני מאות שנים, כולם העידו שמנהגנו שלא לעשות חדר יחוד אחר החופה. גם הגאון רבי אהרן בן שמעון בספר נהר פקוד (לפני כ-180 שנה, אבן העזר דף טז) כתב כן. גם בספר משפט וצדקה ביעקב (ח"ב סימן קפז) כתב כן בשם ארבעה חכמים, רבי יהודה בן עטר, רבי שמואל הצרפתי, רבי אברהם בן דנאן, ורבי יעקב אבן צור, וכן הוא בספר כרם חמר (לרבי אברהם אנקוזה, לפני כ-160 שנה, אר"ע סימן ז), וכן מבואר בבן איש חי (פרי שופטים אות יב, נולד לפני 181 שנה) וכן כתב הגאון רבי יצחק עטיה בספרו רוב דגן, דלדין פריסת הטלית היו חופה. עש"ב. וכן כתב ראש הישיבה מוהר"ר עזרא עטיה בספרו עלה עזרא (עמוד פג). וכן מבואר בישיבת עבדי (ח"ו סימן י, נולד לפני 126 שנה). וכן הביאו בשם הבבא סאלי זצ"ל, שציוה על בנו שלא יעשה חדר יחוד ביום חתונתו, והתבטא בחריפות נגד המנהג החדש (ראה בירחון או"ח אייר תשמ"ג). כשאמרת כל זאת להרב פינקל שליט"א מיד הסכים איתי, שאנתנו צריכים לקיים בעצמנו "ויגבה לבו בדרכי ה'", האשכנזים יש להם את המנהגים שלהם, ויחידים לכבד אותם, הם מבוססים בדברי הראשונים, אבל אנתנו הספרדים יש לנו את המנהגים שלנו, עד שיבוא משיח צדקנו ויעשו כולם אגודה אחת. תזכו לשנים רבות נעימות וטובות.

וערבית בפלג המנחה, ולקדש ולסעוד מבעוד יום, כדי שהילדים הקטנים לא יהיו עייפים, ואף לשיטת הרמב"ם שאין דין תוספת שבת (ע' כ"ס פ"ג משבת ה"ה, וב"י ס"י רס"א), מכל מקום כתב מפורש (פ"ט מהל' שבת ה"א) שמן התורה ניתן לקדש ולקיים מצוות "זכור את יום השבת לקדשו" בין בשעת כניסת השבת ובין מועט קודם לשעה זו. וכל שכן לדין שיש דין תוספת שבת (ע' ב"י ח"ה ח"ה ח"ה ס"י כ"א), שיכול לקדש מבעוד יום. אבל לא יברך ויספור לפני השקיעה, וכמו שכתב הרשב"א (בתשו' ח"א ס"י קנד) שלא יוצא בזה ידי חובה וברכתו לבטלה, ורק לאחר צאת הכוכבים יספור בברכה. או במקום צורך גם בבין השמשות.

סעודת שבת לפני ספירת העומר

ו. ומה שמתחילים לקדש ולסעוד סעודת שבת בחצי שעה קודם השקיעה, והרי בכל יום מימי ספירת העומר מותר לאכול בזמן זה רק אכילת עראי של פת פחות משיעור כביצה, או פירות וירקות אפילו הרבה, אבל אסור לאכול פת יותר משיעור כביצה. ואמנם מן הדין יוצאים ידי חובת סעודת שבת בכזית פת, אבל לכתחילה אוכלים כביצה, שאם לא יאכל כביצה לא יוכל לברך על נטילת ידים². ואם כן מדוע אנחנו אומרים לו שיתחיל בסעודה וכשמגיע זמן צאת הכוכבים יעמוד ויברך על ספירת העומר - לא צריך לומר את כל הלשם יחד באמצע שאוכל... - ואיך הוא אוכל לפני ספירת העומר? אלא שזו סעודת מצוה, ולכן גם סעודה שלישית יכול לאכול תוך חצי שעה קודם השקיעה, ויכול להתחיל סעודה שלישית גם בבין השמשות ולהמשיך אחר צאת הכוכבים, ואוכל כביצה פת למרות שהוא לפני ספירת העומר, כי זו סעודת מצוה [א.ה.]. ובפרט שהרגילות היא להתפלל ערבית אחר סעודה שלישית, ואין חשש שמא ישכח מלספור את העומר. ילקו"י סה"ע עמ' רצ"א.

פדרי הישיבות הקדושות

ז. בעולם הישיבות סדרי הישיבה בשעון קיץ מכריחים לאכול ארוחת ערב קודם השקיעה, ורק מאוחר יותר מתפללים ערבית וסופרים את העומר, וההיתר לכך משום שסדרי הישיבה הם קבועים, בשעה מסוימת ארוחת ערב ובשעה מסוימת ערבית, וזה נחשב כמו אדם שמעמיד שומר, שאם מבקש ממנו שיזכיר לו לברך ולספור את העומר, מותר לו לאכול, ומי שנמצא בביתו 'הוא לבדו יהיה לכם' ואין לו שומר, יכוין שעון מעורר שיזכיר לו לספור את העומר בצאת הכוכבים.

דקדוק לשון החיד"א

ח. מה שכתב החיד"א שאם ישכח לספור את העומר כל הברכות שביך על ספירת העומר בלילות שעברו יהיו למפרע ברכות לבטלה. נכון שחוששים לדעת בה"ג שאם חיסר יום אחד הפסיד את המצוה, אבל לרוב הפוסקים כל לילה זו מצוה בפני עצמה, וכנראה החיד"א רק רצה להגדיל את חומר האיסור כדי שנדע להזהר יותר. ומה שכתב שאם ישכח לספור את העומר ביטל מצוות עשה, זה לאו דוקא, שהרי החיד"א עצמו בברכי יוסף (ר"ס תפ"ט) כתב שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, כי ספירת העומר תלויה בעומר, "מיום הביאכם את עומר התנופה" (ויקרא כג, טו). אלא הכוונה שביטל מצוה שיש לה עיקר מן התורה.

ספירת העומר בזמן "בין השמשות"

ט. הזכרנו בשיעורים הקודמים שמרן גם בבית יוסף וגם בשלחן ערוך פסק שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן. ודייקנו כן מלשון השלחן ערוך (סימן תפ"ט סעיף א): והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, וכן ראוי לעשות. משמע שרק "המדקדקים" ממתנינים לצאת הכוכבים ובניתיים אומרים פרקי אבות וכדומה, אבל כולם אינם מקפידים לספור דוקא בצאת הכוכבים, וכפי שסיים מרן "וכן ראוי לעשות", ולא כתב "וכן צריך לעשות", כלומר שזו המלצה ולא מהדין. ראיתי לאברך צעיר ממחברי הזמן שחיבר ספר [בעתה אחישנה] וכתב בפשטות שספירת העומר בזמן הזה מדאורייתא, כדעת הרמב"ם (פ"ט מהל' תמידין ומוספין הכ"ב, ובסוף ספר המצוות) והראב"י (פסחים ס"י תקכו) והאור זרוע (ס"י שכ"ט), ולשיטתם אין לספור בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, אלא צריך להמתין לצאת הכוכבים, שספק דאורייתא לחומרא. אבל התוספות (מנחות סו, ד"ה זכר) והרא"ש (פרק ערבי פסחים ס"ט ז) כתבו שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, ולכן ניתן לספור בבין השמשות, שספק דרבנן לקולא. וכתב בשלחן ערוך כתב לספור בצאת הכוכבים, מפני שסובר שספירת העומר בזמן הזה מדאורייתא.

תלמד - תדע!

י. המחבר הזה לא יודע ללמוד, וחבל שלא עיין בחזון עובדיה (יו"ט עמ' רלג), סיפר לי הרב בן ציון מוצפי שליט"א, שאחרי החמין בשבת בבוקר הוא יושב ולומד

² ולדעת מרן השלחן ערוך (סימן רסו סעיף ב) לא חייב לחזור ולאכול כזית אחר צאת הכוכבים, ואף שהב"ח (סימן תע"ג) והכמ"ן אבררם (סימן רסו ס"ק א) חולקים, אנחנו קיבלנו הוראות מרן.
³ כשתלמידי חכמים באים וקונים את הספר זה מועוד את המחבר. ביום ששי היה אצלי בחור צעיר אחד מ'אור חביב', שכתב חוברת על מ"ח קניני התורה, ואמרתו לו: מה הבאת

עם חברותא יביע אומר על הסדר. תלמוד את התורה של הרב, הכל כתוב שם! ותראה בדיוק הפוך ממה שחשבת, למה מרן כתב "המדקדקים", "וכן ראוי לעשות"? מוכח שמרן הדין אין צורך להמתין לצאת הכוכבים, ומשמע שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן ולא מדאורייתא. ובבית יוסף (ר"ס תפ"ט) העתיק את דברי התוס' והרא"ש הנ"ל שסופרים בבין השמשות משום שספק דרבנן לקולא, וכידוע שמה שכתוב בבית יוסף אלו הנימוקים לפסקים שבשלחן ערוך, כי השלחן ערוך נועד להיות קיצור של הבית יוסף.

ספק ספיקא

יא. חכם בן ציון זצ"ל (אור לציון ח"ג פ"ז אות ב) כתב, שיש צד בדעת מרן שספירת העומר בזמן הזה מדאורייתא, ומה שכתב השלחן ערוך: "המדקדקים" אינם סופרים עד צאת הכוכבים "וכן ראוי לעשות", חכם בן ציון בודאי ידע ללמוד שלחן ערוך, לא כמו אותו אחד שלא הבין, אבל הסביר שאין זה מטעם ספק דרבנן לקולא, אלא בגלל שיש ספק ספיקא, שמה כשיטת רבי יהודה (ברכות כו, ב) שמזמן פלג המנחה זה ערב לכל דבר, וכדעת רבינו תם (תוס' ברכות ב, ד"ה מאימתי) שאפשר לקיים את כל מצוות הלילה מפלג המנחה, ואפילו תאמר חכמים, שמה בין השמשות זה לילה. וכך כתב בשו"ת ישכיל עבדי (בשו"ת ודבר שלום ח"ה ס"י ח). מרן זצ"ל אמר לי שבצעירותם הוא וחכם בן ציון ע"ה, בכל פעם שהיה יוצא לאור ספר ישכיל עבדי חדש, היו הולכים לביתו של המחבר חכם עובדיה הדאיה בשכונת מקור ברנן, וקונים ממנו את הספר³, ולומדים בו בחברותא, הם היו גדולי עולם ועברו עליו מהר, וכנראה חכם בן ציון ראה את הסברא הזו בישיבת עבדי. ואולם אחר המחילה משניהם שהיו גדולי תורה שלנו, מרן פסק בשלחן ערוך על פי הנימוקים שהביא בבית יוסף, ובבית יוסף לא הזכיר שיש ספק ספיקא, אלא כתב שספירת העומר מדרבנן וספק דרבנן לקולא, ואם כן למה לחפש הסברים אחרים שלא שערום אבותיכם!?

סתירה בטור

יב. באמת הספק ספיקא שהביא הישיביל עבדי, כבר מבואר בחידושי הגהות (סימן תפ"ט) שהקשה על דברי הטור, שמצד אחד כתב שאפשר לספור בבין השמשות, ומשמע שספירת העומר דרבנן וספק דרבנן לקולא, ומצד שני הביא דברי ראב"י (פסחים ס"י תקכו) שאם פתח בארבעה וסיים בחמשה לא יצא, ומשמע שספירת העומר דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא. אלא לעולם הטור סובר שספירת העומר דאורייתא, ומה שהיקל לספור בבין השמשות, כי יש ספק שמה כדעת רבי יהודה שמפלג המנחה נחשב לילה. באו הישיביל עבדי והאור לציון ולקחו את הסברא הזו והלבישו אותה על השלחן ערוך. אבל כאמור בבית יוסף הסביר שסופרים בבין השמשות כי ספירת העומר דרבנן וספק דרבנן לקולא, ולמה להמציא נימוקים חדשים. ובפרט שמרן הבית יוסף בדין פתח בארבעה וסיים בחמשה כתב מפורש שהראב"י"ה לטעמיה אזיל שספירת העומר דאורייתא, "ולפי מה שכתבתי לעיל בשם הר"ן שרוב המפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו אינה אלא מדרבנן בעלמא, הויא ספיקא במידי דרבנן ולקולא ואינו חוזר ומברך". ואם כן איך אפשר לומר בדעת מרן שספירת העומר דאורייתא.

שלא לומר "מצות עשה"

יג. חכם בן ציון כתב מאמר בירחון מוריה (ניסן תשנ"ט), שחכם אחד מזהיר בכל שנה שלא לומר בלשם יחוד "מצות עשה", כי זה שקר וגם חשש בל תוסיף, אבל לדעתי לא צריך להזהר על זה, ואפשר לומר "מצות עשה", וכמו שנדפס בסידורים שהיו פעם. והסביר שיש צד בדעת מרן שספירת העומר מדאורייתא. אבל אחר אלף אלפי המחילות מכבוד תורתו, בבית יוסף כתב מפורש שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן. וכך הבינו הפרי חדש (ס"ס תפ"ט) והחיד"א (ברכי" ס"ק יג) ועוד אחרונים בדעת מרן. ואולי הישיביל עבדי והאור לציון לא ראו אותם, אבל הבאנו ראיות לכך כבר מהבית יוסף ומהשלחן ערוך. לכן מה שכתב החיד"א שאם שכח לספור לילה ויום ביטל מצות עשה וברכותיו לבטלה, לאו דוקא הוא, אלא מצות ספירת העומר בזמן הזה מדרבנן.

נטל ידיו ונמלך

יד. ידועים דברי הריטב"א (חולין ק"ז), האוכל פחות מכזית פת לא צריך ליתול ידים, והמחמיר תבוא עליו ברכה, ואם אוכל יותר מכזית פחות מכביצה נוטל ידים בלי ברכה, ואם אוכל יותר מכביצה נוטל ידים בברכה. ומה הדין במי שנטל ידים על דעת לאכול שיעור כביצה, והביאו לו צלחת חמין גדולה, "וגם אוהביה גדולה בחרו"... ואחר שאכל ושבע הסתכל על החלה וראה שלא אכל ממנה כביצה, ולכאורה הברכה שבירך על הנטילה הרי היא לבטלה, והשאלה

רק חוברת אחת, תביא לי עוד אחת... הביא לי עוד אחת, ושילמתי לו עשר שקל. הוא שמח שקניתי ממנו, וזה יעודד אותו שמחר מחתריים ישב וימשיך לכתוב.

האם צריך להכריח את עצמו לאכול כביצה פת אפילו שהוא לא מסוגל לאכול? כותב הריטב"א שלא צריך להכריח את עצמו, וברכתו איננה לבטלה, כי בשעה שנטל חשב לאכול כביצה, ומה שלבסוף נאנס ולא אכל כביצה, אין זה גורם לברכת הנטילה להיחשב כברכה לבטלה. ולפי זה לכאורה גם לגבי ספירת העומר, מי שהתחיל לספור ביום הראשון וחשב שלא ישכח, ואחר כמה ימים התפלל ערבית וגם שחרית ביחיד, ושכח לספור את העומר, עבירה גוררת עבירה, הברכות שבידך עד אותו היום אינן נחשבות ברכות לבטלה, כי כאשר ספר היה בדעתו לספור כל הימים.

"בל תרסיף"

טו. ידוע שמנהיגיו בבוקר אחר תפלת שחרית סופרים את העומר בלי ברכה, כדי שמי ששכח לספור בלילה ישלים ביום ויכול להמשיך לספור בברכה, וכמו שכתב התרומת הדשן שהובא בבית יוסף. בשנה שעברה (השיעור השבועי תשפ"ב פר' אחרי מות אהרן בפר' קדושים אות ז) הזכרתי מה שכתב הרב שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סימן ש"ב וח"ב סימן רמז), שהנהוגים לחזור ולספור בשחרית עוברים על איסור בל תרסיף. אבל מה רוצה מהספרדים, מי כותב את המנהג הזה? המהרש"ל (ס"ש של שלמה סוף ב"ק אות מד) - שהיה גאון אשכנזי בדורו של מרן לפני כ-500 שנה - כתב שהמנהג בארץ ישראל לשוב ולספור ביום בלי ברכה. וכך העיד הנהר מצרים (הלכות ספירת העומר סוף כד). גם האדמו"ר מסאטמר - הביאו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו ס"ס מה) - כתב שטוב לספור את העומר כמה פעמים ביום. וכבר כתבו התוספות (ר"ה טז): שאיסור בל תרסיף הוא בשעת מצוה ממש, כגון שנטל שני אתרוגים במקום אחד, או ארבעה הדסים במקום שלשה, וכן אם ממשיך לשבת בסוכה בשמיני עצרת ומכוין לשם מצות סוכה, אבל אין איסור בל תרסיף בקיום מצוה כמה פעמים ביום, כגון מי שנטל לולב, מדאגבדיה נפק ביה - משהגבדו יצא בו (סוכה מב), ובכל זאת יכול להמשיך ולנענע שוב ושוב. ומטעם זה יש אומרים שהכותב מכתב לחבירו בימי העומר טוב שיכתוב לו היום כך וכך לעומר, לחיוב מצוה, ולא חששו לבל תרסיף. ועל כל פנים מי שלא ספר לא בלילה ולא ביום, לא יכול להמשיך לספור, ולכאורה למה כתב החיד"א שברכותיו היו לבטלה, הרי בשעה שבידך היה בדעתו לספור כל הימים, וכעין דברי הריטב"א הנ"ל.

מעשה ותנאי

טז. אלא שיש לחלק בין נטילת ידים לספירת העומר, מי שנטל ידיו על דעת לאכול כביצה פת, הוא בידך "על נטילת ידים", וגמר את מעשה הנטילה, ולכן כתב הריטב"א שאפילו אם לא קיים את התנאי ובפועל לא אכל כביצה אין ברכתו לבטלה. אבל בספירת העומר אם לא ספר ביום מן הימים, לדעת בה"ג כיון שכל הימים הם מצוה אחת ארוכה, נחשב לו שחיסר במצוה עצמה, ובאופן זה לא איכפת לי מה שחשב מתחילה שלא יחסר כלל, ולכן טוב כתב החיד"א שברכותיו לבטלה. זה תירוץ דק ויפה, מי שהבין צריך לשמוח, זו המתקנות של התורה לנו.

עובר ניתוח

יז. על כל פנים בשו"ת חזון עובדיה (סימן כח, ח"ב עמ' תקי ובמהדור"ח עמ' רכד) כתב, שיותר נכון לומר שלא נתכוין החיד"א באמת שיהיו ברכותיו לבטלה למפרע, אלא כל כוונתו רק לזרז ולהזהיר בדבר עד כמה שאפשר, ואין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו. ע"כ. מי שהתעלף באמצע ימי העומר ולקחו אותו לחדר ניתוח, שלא יבוא ולא יהיה על אף אחד, רק על שונאיהם של ישראל, וכשהוא מתעורר אומרים לו שהיה מורדם לילה ויום, למרות שמכאן ולהבא יפסיק לספור עם ברכה, כל אותן ברכות שבידך עד אותו היום אינן לבטלה, כי הקב"ה לא בא אליו בטרוניה. ומי שידוע מראש שקבעו לו ניתוח בימי העומר, וצריכים להרדים אותו לילה ויום, אם יכול לקבוע את הניתוח באופן שלא יפסיד את הספירה אדרבה, אבל גם אם לא מתאפשר, מכל מקום יתחיל לספור בברכה, ומי יודע אולי ההרדמה לא תחזיק הרבה ויתעורר.

טם לאמריקה

יח. אדם שבמוצאי שבת מיהר להתפלל ערבית ומיד נסע לשדה התעופה וטס לאמריקה, ושכח לספור את העומר, וגם במטוס לא נזכר, "לא בשמים היא", ונחת באמריקה בשעה שבישראל כבר לילה הבא ובאמריקה עדיין יום, האם יכול לספור את העומר? הדין הוא שהולכים אחר המקום שהגיע אליו, ולכן

⁴ היום ב"ה יש מים בשפע ושופך רביעית, וכששופך רביעית גם אם נגע אחר כך באוון הכלי, אין בכך בעיה. יש כאלה שמנגבים את היד בבגדיהם, מצד שכחה אין בזה בעיה, שזה רק ניצוצות ולא מביא לשכחה. ויש כאלה שנוגעים בנעליים, או מגרדים תחת הכיפה, אולם צריך לדעת שמן הדין כל זה לא צריך עם נטלים רביעית, ומעיקר הדין מספיק ליטול עד סוף קשרי האצבעות, אך נהוג ליטול עד סוף הפרק. וצריך שהמים יבואו בין האצבעות,

יספור ביום, ובלילה שם יוכל להמשיך לספור עם ברכה. וכן להיפך שטס מאמריקה לישראל.

שמא ימות

יט. הגאון רבי חזקיהו מדיני בספרו שדי חמד (מערכת יום הכפורים סימן א סוף אות ג) שואל, בשלמא לתוספות וסיעתם שכל יום מצוה בפני עצמה, מובן מדוע מברכים על ספירת העומר, אבל לדעת בה"ג וסיעתו שכל החמשים יום מצוה אחת, מדוע חכמים תיקנו ברכה על ספירת העומר ולא חששו שמא ימות באמצע ימי הספירה, שהרי בגמרא גיטין (כח רע"ב) אמרו, שמא מת לא חיישינן - ואם נעשה שליח לקדש או לגרש יש לו חזקת חיים ואוקמיה אחזקתיה - שמא ימות חיישינן, כי אחר אריכות ימים ושותים כל אחד מהם, וכתב הרא"ש (נדרים ג), שאפילו למאן דאמר שם דשמא ימות לא חיישינן, מכל מקום לזמן מרובה כימי נזירות שהם שלשים יום חיישינן. ואם כן נחוש שמא ימות בתוך ימי הספירה שהם מ"ט יום? ולפי האמור אתי שפיר, שכאן לא חששו שעל ידי שימות תהייה ברכותיו לבטלה, כי גם אם בפתע פתאום ילך לעולמו, וכי בשמים יבואו אליו בטענה שבידך ברכות לבטלה?! הלא אין לך אונס גדול מזה.

שמא ישכח

כ. עדיין יש לשאול, לשיטת בה"ג מדוע לא חששו שמא ישכח לספור באחד הימים, שהרי כתב הרמ"א (יו"ד סי' רלב ס"ב) ששכחה אינה נחשבת אונס. אלא צריך לומר שבה"ג יסבור כדעת האומרים שאיסור ברכה לבטלה מדרבנן ולא מדאורייתא. ובפרט לפי החידוש שכתב הנשמת אדם (כלל ה), שאפילו לדעת הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות ה"ו) והגאונים (בשערי תשובה סימן קטו, ועוד) ומרן השלחן ערוך (סימן רטו סעיף ד) הסוברים שאיסור ברכה לבטלה מהתורה, זהו דוקא אם מברך ברכה שאינה צריכה דרך שחוק והיתול, או שמזכיר את שם ה' לחינם, וכמו החילונים שבאים לבית הדין ולפעמים באמצע ויכוח נשבעים ומזכירים שם אלוהים עם האות ה', או אפילו עם שם ה', וזה חמור מאוד. אבל אם מברך ככוונה להודות לה', אינו אלא מדרבנן.

לא ראו תשובת הרמב"ם

כא. אולם בספר (עין יצחק ח"ב עמ' ה) הערנו על הנשמת אדם, שהרי הרמב"ם בתשובה (פאה"ד סימן קה) כתב שבעיירות המסופקות קוראים ב"ד ובט"ו, ומברכים ב"ד שזהו זמן קריאתה לרוב העולם, אבל בט"ו לא מברכים, משום שהוא ספק דאורייתא של "לא תשא". והרי שם לא אומר סתם שם ה', אלא בנוסח של ברכה, ובכל זאת עובר איסור דאורייתא. על זה נאמר (קדושין טו): תורה מונחת בקרון זוית, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול. וגם מה שכתבו האליה רבה (סי' רטו סק"ה) והחזון איש (סי' קלו אות ה) בדעת הרמב"ם שאיסור ברכה לבטלה מדרבנן, במחילה רבה מכבוד תורתם הם לא ראו תשובת הרמב"ם המפורשת שאיסור ברכה שאינה צריכה איסור דאורייתא הוא. וכפי שהבינו החיד"א (בברכ"י סי' מו סק"ו וביעיר און מע"ב אות א) ועוד אחרונים בדעת הרמב"ם (עי' בי"א ח"א האו"ח סימן לט אות ז, וח"ה ח"א סי' מג אות ד, וח"ה ח"א סימן כג אות ה).

סב"ל נגר מרן

כב. ביום ששי האחרון קראתי תשובה של ראש ישיבת "באר התלמוד" הגאון רבי חנוך כהן שליט"א, הוא תלמיד חכם חשוב מאד, שמעמיד תלמידים הרבה - מאות ואלפים - וכותב מאד יפה, יש לו שכל ישר, והוא מקשה קושיא חזקה, מדוע אומרים סב"ל אפילו נגד מרן, הרי לדעת רוב הראשונים איסור ברכה לבטלה מדרבנן, ונכון שדעת הרמב"ם ומרן שהוא איסור דאורייתא, אבל מדוע שיהיה יותר חמור מאיסורי כריתות ומיתות בית דין, ולמשל בהלכות שבת שכתב הרמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"ב) שאם עבר במזיד עם עדים והתראה חייב סקילה, ובמזיד בלי עדים והתראה חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. וגם בהלכות טהרה קיבלנו הוראות מרן, לאחרונה הוצאנו לאור את הספר ילקוט טהרה, ולכל אורך הדרך חיזקנו את הקו של מרן זצ"ל שקיבלנו הוראות מרן גם בהלכות אלה, וכי הלכות ברכות יותר חמורות?! אלא שאיסור ברכה לבטלה הוא מיוחד בחומרנו, שהרי זהו בזיון למלך שמזכירים את שמו שלא בכבוד הראוי ושלא לצורך, ולכן כל העולם הזדעזע דוקא בשעה שנאמר הלאו של "לא תשא" (שביעות לט), ולחומר איסור ברכה לבטלה אומרים סב"ל נגד מרן. כלל זה חידשו רבותיו של החיד"א (בברכ"י סי' ז סק"ג, ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' טו) והאחרונים קיבלו את דבריהם, ומהם רבי חיים פלאג' (בשו"ת לב חיים ח"א סי' עה).

מרן זצ"ל כתב מכתב בכתב ידו, שמי שלא סובב את היד והמים לא הגיעו לכל היד, כאילו לא נטל כלל.

יש כאלה שלא לומדים הלכה ולומדים רק גמרות, לימוד הגמרא הוא חשוב מאדמאד, וצריך ללמוד גמרא כסדרי הישיבה, סדר א', סדר ב', סדר ג', אבל בסדר ד' ובשבת ילמד הלכה ולא ישאר עם הארץ. אם מנגב את ידיו קודם הנטילה, זה מראה שהוא לא יודע הלכות.

